

omtrekt den geestelijken nood en de geringheid der geestelijke verzorging. Terwijl de stad groeide naar alle zijden, bleef de Kerk op dezelfde hoogte. Het aantal kerkgebouwen nam niet en het aantal Christelijke Scholen niet noemenswaard toe. Waar ligt hiervan de oorzaak. „Het is ons gegaan (meent de commissie) naar den regel, dat een kerk, die verzuimt invloed te oefenen naar buiten, van binnen niet toeneemt in kracht.”

Wat moet er nu gebeuren? De commissie vat het werk der Evangelisatie niet licht op. „De arbeid moet centraal, „systematisch, ten deele wetenschappelijk worden aangepast.”

Een in details uitgewerkt voorstel heeft de commissie niet ingediend. Zij vroeg en verkreeg machtiging van den kerkeraad om vooraf in overleg te treden met de wijken, die reeds een praktischen arbeid hadden. De voorstellen, die de vrucht zijn van dit overleg, zullen nu binnenkort bij den kerkeraad ingediend worden.

Wel geeft de commissie reeds in het rapport de groote lijnen aan, waarlangs zich dit voorstel bewegen zal:

10. Het standpunt der wijksgewijze bearbeiding moet zooveel mogelijk bestendig worden, omdat daardoor de arbeid in sommige stadsdeelen veel intensiever geschiedt, dan bij een streng centralen arbeid uiteraard mogelijk zou zijn geweest;

20. Dit stelsel van de centralisatie kan niet in zijn uiterste consequenties gehandhaafd blijven, zonder den gezonden groei van den arbeid te belemmeren. Ook kan de Kerk daarbij geen invloed doen gelden op de groote centra's van het stadsleven.

Voor Centralen arbeid komt naar het oordeel der commissie in aanmerking:

1. Het aanstellen van bijbelcolporteurs.
2. Uitgave van een speciaal orgaan voor de evangelisatie.
3. Het houden van een cursus voor opleiding van medewerkers en medewerksters.
4. Het uitgeven van geschriften, geschikt tot verspreiding.
5. Algemeene Kaa.
6. Het beroepen van eenen Dienaar des Woords voor den Evangelisatiearbeid.

Zoo is dan nu het wachten op nadere voorstellen. In ruime mate is toepassing gegeven aan de spreuk: „Bezint eer gij begint!” Iemand heeft deze spreuk voorzien van een noodzakelijke aanvulling: „Bezint eer gij begint, maar begint dan ook!” Zoo moge het dan ook hiernede zijn.

Wat Amsterdam o.i. in den Evangelisatiepredikant noodig heeft, is minder nog een prediker, als wel een organisator. Goed aangepast, ligt er een grootsche taak voor de Gereformeerden in de groote steden open. Het Methodisme heeft, als ik het goed zie, voor onzen tijd zijne aantrekkingskracht verloren. Door haar verbond met de natuur in de Gemeene Gratie en het Verbond der Genade, en door haar zielkundige voorstelling van het procesmatige in geloof en bekeering, heeft de Gereformeerde belijdenis meer aansluiting aan het volksleven dan eenig andere. Laat deze kans niet ongebruikt en onbenut voorbijgaan. Terecht merkt de commissie op, dat een krachtige actie naar buiten de Kerk niet zal verarmen, maar verrijken. De arbeid van de secten, die ook op dit terrein „de onbetaalde rekeningen” zijn der „Kerk” zal op den achtergrond treden. En naar de belofte: „Met welke maat gij meet, zult gij weder gemeten worden”, zal de Kerk ook op overvloediger geestelijken zegen mogen hopen.

N. B.

LITERATUUR EN KUNST.

Moderne letterkunde en Christelijke opvoeding.

III.

Wat leest ons christenvolk?

Alvorens wij dus met eenige doeltreffendheid het beginselvraagstuk van de verhouding des christens tot de kunst, en de opvoedkundige vraag naar de taak der maatschappelijke en kerkelijke leiders inzake de kunst, vermogen te behandelen, is het noodig, dat wij een nuchter oog hebben voor de feiten en werkelijkheden, en ons daarvan een zuiver en duidelijk beeld vormen.

Somtijds zijn wij menschen, en vooral wij dogmatisch-gedrekte christenmenschen, eer bespiegelaren, dan werkelijkheidszoekers, en daarom ongehoorzaam aan de eenvoudige redelijkheid, hierin bestaande, dat men eerst zuiver moet weten wat is, vóór men mag naderen tot de vraag wat wezen moet.

Wie tegen deze logica zondigt, belooft den euvelen kans, dat hij wordt of een Don Quichot, die zijn speer tegen een windmolen velt, of, wat veel gevaarlijker, en bijzonderlijk voor de opvoeding veel noodlottiger is, hij wordt een dwepert, die paradijslieden zingt in een woestijn; een blinde profeet, die midden op het slagveld zijn centonig hedeeken marmelt: Vrede, vrede en geen gevaar!

Dit is het eerste wat we weten moeten, niet: hoe zou ik graag willen, dat het was, maar wat zeggen mij de feiten van hetgeen is.

De idealistische bril moet van den neus af en het leven moet bekeken bij het licht van de kaars des lichaams, dat is het oog.

Ik voel de bezwaarlijkheid van deze taak, vooral op het door ons nu betreden gebied, omdat we niet beschikken over gegevens van statistieken en uitslagen van enquêtes. Voor zoover mij bekend, is er nooit een algemeen en indringend onderzoek ingesteld naar de vraag: Wat leest de hedendaagsche christen?

Ik vrees, dat er onder ons zijn vele argeloozen, die aan onderzoek geen behoefte hebben, omdat zij wamen te weten, en het schijnt, dat deze argeloozen zich niet alleen bevinden onder de „eenvoudigen van hart”, die schuw zijn voor een modern sonnet, maar ook onder de door het leven naar voren gedrongen „voorlichters”, die de haast verroeste pen vullen voor de „pers.”

Toen ik voor eenigen tijd onder den titel „Moderne Letterkunde” een proeve gaf van oriëntering op dit voor den orthodoxen mensch eenigszins huiveringwekkend vreemd gebied, pogende de echt-moderne kunstenaars, Kloos en Couperus, te belichten, van binnen uit, naar het wezen van hun eigen werk, mocht ik hieromtrent eenige leerzame, hoewel ietwat verontrustende, ervaringen opdoen.

Ik laat daar het feit, dat sommigen het doel van mijn opvoedkundig streven op literair gebied niet goed begrepen, en daarom tot mij een zeer broederlijk verwijt richtten, dat ik te flauw was geweest in negatieve kritiek. Ze verstonden niet, dat het uitgangspunt van alle waarachtige kritiek moet zijn een perlijk weten van de werkelijkheid, en dat reeds het enkele toonen van zekere werkelijkheden voor den nog christelijk voelenden mensch met scherpe veroordeeling gelijk kan staan, en in ieder geval meer werking doet dan het donderen met groote woorden uit de verte, waarmee sommige gemeend hebben het letterkundig gevaar te kunnen bezweren.

Maar veel erger feit dan dit eenigszins goedaardig misverstand, was de meening van andere volkvoorlichters, dat ieder schrijven over kunstenaars als Kloos en Couperus zoowel voor den schrijver als voor de lezers tijdverlies beteekende, omdat onder ons dit soort moderne letterkunde niet zou worden gelezen.

Een zeker predikant, overigens een frissche geest, met vooral op maatschappelijk gebied een ruim vooruitstrevend hart, vroeg zich met droefheid af, of het waar is, dat door de Calvinistische jongeren dergelijke lectuur wordt gelezen. Hij voor zich kan het feit niet gelooven, bijaldien hij vóór kort nog een jongeling van twintig en een jongedochter van achttien jaar had ontmoet, die zich verhepten in Van der Groe's „Toetssteen der ware en valsche genade.”

Alzoo twee beweringen naast, ja laat ons gerust zeggen absoluut tegenover elkander. De stoutste fantasie kan geen grooter antipoden scheppen dan deze twee: Kloos — Van der Groe. Toevallig heb ik de twee massieve deeltjes van het genoemde boek van Van der Groe in mijn boekenkast staan. Ik heb ook eens gepoogd erin te lezen, maar het niet verder gebracht dan tot de elfde bladzij. Ik neem aan, dat de jongeling en de jongedochter, die in dezen Toetssteen ijerig lezen, werkelijk bestaan (hoewel ik de mogelijkheid veronderstel, dat deze twee gevallen eigenlijk als één geval moeten worden beschouwd, omdat deze jongeling en jongedochter een verloofd paartje vormden), maar ik verklaar over deze mededeeling in dezelfde mate verwonderd te zijn geweest, als mijn vaderlijke opponent het was over mijn Kloos- en Couperus lezende jongelingschap. En vooral heb ik mij verbaasd over de gevolgtrekking. Dat er jeugdmenschen bestaan, die smaak hebben in Van der Groe, is op zichzelf niet wonderbaarlijk. Het is bovendien verblijdend. Wanneer ik voor ons jonge volk beslissen mocht, dan zou ik zeggen: Liever Van der Groe dan Couperus! Liever Smytegelt dan Kloos! Liever godsdienst, al wordt de materie in voor onzen smaak moeilijk te genieten vorm opgedischt, dan kunst, waardoor de ziel, ondanks den eelsten schoonheidsvorm, gevaar loopt te worden vergiftigd.

Maar, waarde volkvoorlichter, zet even uw slaapmuts af, — wij hebben niet meer te beslissen. De jeugd heeft al gekozen. De Calvinistische jongelingschap heeft niet, — ik stem het u toe, — in groote massa zijn ziel aan Kloos en Couperus verpand (ik heb ze trouwens ook alleen als uitstekende typen gekozen), maar dat ze uit de wateren der moderne literatuur hebben gedronken, — van Eeden, Helène Swarth, Samuël Falkland, Boedier-Bakker, Jan Feith, Brussé (om maar enkelen, voor den voet op, te noemen) — meer dan uit de bronnen der dusgenaamde „olde schrievers”, kan alleen verborgen zijn voor argeloozen, die aan de werkelijkheid voorbijgaan.

En nu wil ik niet op dit voor de christelijke opvoeding zoo gewichtige punt volstaan met een gemakkelijke bewering te stellen tegenover een goedkoopte verzekering, — ik wil hier op deze zaak nader ingaan en trachten aan te toonen, dat ik zeg hetgeen ik weet.

Er zijn onder ons christenvolk zeer verschillende schakeeringen van gestrengheid in de beschouwing van de verhouding tot „het leven.” Er heerschen vooral op sommige geïsoleerde dorpen van ons godsdienstig Nederland, nog gewoonten, die men de resten zou kunnen noemen van het ultra-puritanisme uit vroegere eeuw. Er zijn nog menschen

(ik ken persoonlijk enkele exemplaren), die op den Zondag de gordijnen sluiten, alsof het een sterfhuus is; die wandelen, lachen, vermaak en sport, per se zonde noemen; die alle boeken, zelfs de christelijke, die een roman-vorm hebben, als contrabande buiten sluiten, en naast hun bijbel niet anders lezen dan Fruytier's „Sions Worstelingen” en den beroemden „Donderslag der goddeloozen.”

Ook aan de kinderen wordt dezelfde, of anders in het geheel geen eisch gesteld.

Ik heb eens een ouden, vromen, broeder ontmoet, die in oprechtheid getuigen kon: ik lees niets anders dan mijn bijbel.

En in zeker opzicht heb ik dien eenzamen heilige benijd.

Men zal mij echter toestemmen (ook de door mij geciteerde volkvoorlichter zal zelfs in dit oordeel meegaan), dat deze strenge puriteinen niet het vertegenwoordigend type zijn van het hedendaagsche christelijk, letter-cfend, publiek.

Reeds vóór jaren, toen er van moderne letterkunde nog geen knopje in den bongerd was ontbot, las men in de meeste christelijke gezinnen niet meer de „zwarte” werken van Erskine en Van der Groe, maar, indien het stichtelijke leetuur was, den lichter kost van Spurgeon en van Funcke, en natuurlijk, toen Kuyper's ster opging, de gansch zeer populaire, en in den vorm bekoorlijk frissche, overdenkingen en beschouwingen, die uit zijn meesterspen vloeiden.

Maar behalve deze direct-stichtelijke lectuur las ons letterlievend calvinistisch (en ook ander christelijk) volkje nog heel wat meer en heel wat anders.

Verhaaltjes lezen was volstrekt geen zonde.

Ik stem toe, óók om de stichting, las men de letterkundig-waardelooze boeken van Gerdas, Hesba Stretton, en in den nieuweren tijd Maltzahn, — maar dat van achter den dorst naar stichting langzamerhand een andere begeerte uit haar schoolboek kwam, een begeerte naar ontspanning en kunst, bleek daaruit, dat in de christelijke gezinnen ook meer paganistisch-getinte schrijvers, als Dickens, Van Lennep, Oltmans, Walter Scott, hun intocht deden.

B. W.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

De Reformed Protestant Dutch Church en de „Groote Trek”.

Deelt mede tot de behoeften der heiligen.
Tracht naar herbergzaamheid. Rom. 12: 13.

Hoewel de officiële naam tegenwoordig niet meer luidt: Dutch Reformed Church, maar kortweg Reformed Church, zetten wij uit kracht der gewoonte gemeenlijk toch nog dat Dutch voor den naam dezer Amerikaansche Kerk; met die kracht werkt dan misschien ook nog een symptoom van naam-ziekte mee, waardoor wij met voorliefde dien ouden naam weer noemen. Zoo sprak men ook reeds van Dutch Reformed, toen haar naam officieel nog was: The Reformed Protestant Dutch Church. Dezen naam droeg zij in de dagen van den „Grootten Trek”, die tusschen de jaren '46 en '49 viel. Wij behoeven niet op den nok van het dak te gaan rijden om met eenige zekerheid te kunnen profeteren dat de centenaria van deze gebeurtenis in de toekomst hier te lande als in Amerika even feestelijk zullen worden gevierd als pas de Pilgrim-fathersfeesten. Naast de „Halve Maan”, waarmee Hendrick Hudson de rivier die nu zijn naam draagt, opvoer tot het tegenwoordige Albany en „de Mayflower”, waarmee de Pilgrimfathers den Atlantischen Oceaan overstaken, willen wij den naam noemen, die minstens evenzeer als de beide genoemde door de historie in herinnering dient te worden gehouden, van de Amerikaansche tweemaster „The Southerner”, waarmee Dominee Albertus Christiaan van Raalte den 2en October '46 Rotterdam verliet. Reeds waren in den loop van dat jaar vele emigranten naar Amerika hem voorgestaan. Met van Raalte en zijn gezin voeren zeven en veertig landverhuizers. De idee der verhuizing ging als een adem Gods door het gansche land. Uit Noord en Zuid, Oost en West vertrokken honderden, binnen een paar jaar eenige weinige duizendiallen naar het verre Westen. En hoewel er tusschen de tachtiger en negentiger jaren, toen hier, nadat de eerste opbloei na zeventig was omgeslagen in een tijd van zeer groote malaise, meer dan 50.000 het vaderland verlieten om een beter bestaan in Amerika te zoeken, toch is deze eerste trek waaraan slechts vier- à vijfduizend deelnamen, terecht „de Groote Trek” genoemd. Hij is baanbrekend. Deze eerste heeft den grond klaar gemaakt, de latere landverhuizers konden direct als „ware” beginnen te zaaien en te oogsten. Hij moet „de Groote Trek” worden genoemd omdat zij die daaraan deelnamen, met niet te beschrijven moeilijkheden hebben te worstelen gehad. Ze hebben die mogen overwinnen, na de smartelijkste offers te hebben gebracht. Deze voortrekkers zijn in éénen adem te noemen met de helden, de bannelingen, de edele kolonisten die zich in den loop van de zeventiende eeuw hebben gevestigd in het Oosten van de Nieuwe Wereld. Om leiding te geven aan deze beweging gingen voor en na in de eerste drie jaren een zeven à achtal predikanten mede. Hunne namen zijn nu reeds in gezegende nagedachtenis onder de „naneven en het late nageslacht.”